

**JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYEI GAZDÁLKODÓK
VIZSGÁLATA BIRTOKMÉRET, ÉLETKOR ÉS VÉGZETTSÉG
SZEMSZÖGÉBŐL
INVESTIGATION OF THE FARMERS OF JÁSZ-NAGYKUN-
SZOLNOK COUNTY: FARM SIZE, AGE AND SCHOOL DEGREE
PERSPECTIVE**

Czibalmos Róbert¹-Kovács Györgyi²

¹PhD, Debreceni Egyetem ATK Karcagi Kutatóintézet, 5300 Karcag Kisújszállási út 166.,
59/500-362, rczimb@agr.unideb.hu

²PhD, Debreceni Egyetem ATK Karcagi Kutatóintézet, 5300 Karcag Kisújszállási út 166.,
59/500-232, kovacsgyorgyi@agr.unideb.hu

ÖSSZEFOGLALÁS

A gazdaságok száma folyamatosan csökken az Európai Unió országaiban, ezen belül Magyarországon is. A művelt terület ugyanakkor átlagosan növekedett, ez azt jelenti, hogy a nagyobb gazdaságok olvasztották magukba a kicsiket. Tanulmányunkban, a 1997-től folyamatosan karbantartott adatbázisunk segítségével, a gazdálkodók helyzetét vizsgáljuk Jász-Nagykun-Szolnok megyében, a birtokméret alakulásának, valamint a gazdálkodók életkorának és végzettségének változása tekintetében. A közel 100 gazdálkodóra kiterjedő felmérésünkben feltártuk, hogy a 10 hektár alatti gazdaságok szinte eltűntek, a 300 hektárnál nagyobb területen gazdálkodók aránya háromszorosára nőtt az elmúlt 10 év alatt. A nagy területen gazdálkodók között nőtt a fiatalok részaránya, illetve magas köztük a szakirányú, felsőfokú végzettséggel rendelkezők száma.

SUMMARY

The number of farms decreased continuously in the European Union countries, including Hungary. At the same time the national average of the farm utilized agricultural land has increased, this means that larger farms merged the small ones. In our study, we analyze the situation of farmers (in the evolution of farm size and age of the farmers and the changes in relation to their school degree) in Jász-Nagykun-Szolnok county using our database, which is continuously maintained from 1997. With our survey of nearly 100 farmers we revealed that the farms under 10 hectare areas are almost gone whereas the 300 hectare farms have tripled in last 10 years. The proportion of young people has increased among farmers with large area, and most of them have a high vocational education degree.

1. BEVEZETÉS

Az elmúlt évtizedekben a gazdaságok száma folyamatosan csökken az Európai Unió országaiban, így hazánkban is. A csökkenés elsősorban a legkisebb gazdaságokat érinti. Magyarországon 2000-2007 között a gazdaságok száma 35 százalékkal csökkent, ugyanakkor 43 százalékkal növekedett az egy gazdaság által használt földterület. A folyamat az uniós csatlakozás után is megfigyelhető. A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) adatai szerint ez a folyamat 2005-2007 között úgy ment végbe, hogy az 50 hektárnál kisebb területű gazdaságok által használt szántóterület csökkent, míg a nagyobb területű gazdaságoknál növekedett. A folyamat az egyéni gazdaságoknál erőteljesebb volt (Fehér et al., 2010).

2003 és 2010 között az EU 27-ben 20%-kal csökkent az összes gazdaságok száma. A művelt terület átlagosan csupán 2%-kal zsugorodott és több országban növekedett is, így Magyarországon is. A nagyobb gazdaságok olvasztották magukba a kicsiket (Burgerné, 2015). Magyarországon a 2010-es és 2013-as KSH összeírások közötti időben az összes egyéni gazdaság száma 15, a 10 hektár alattiaké 17%-kal, míg területük 8%-kal csökkent, ugyanakkor az összes művelt mezőgazdasági terület 6%-kal növekedett (I1).

A KSH és az AGRYA közös kutatása szerint 2010-ben az egyéni gazdálkodók korösszetétele kedvezőtlenebb képet mutatott, mint tíz évvel korábban, az egyéni gazdaságokat a kívánt generációváltás helyett az előregedés jellemezte. A negyven évesnél fiatalabbak aránya 2010-ben csak kevéssel haladta meg a 13 százalékot. A gazdálkodók számának csökkenése ugyanakkor kedvezően hatott a versenyképesség javítása szempontjából fontos földbirtok-koncentrációra. Országosan a fiatalok által használt mezőgazdasági terület nagysága alig változott, de 2010-ben egy negyven év alatti egyéni gazdálkodó átlagosan már több mint kétszer akkora mezőgazdasági területet művelt, mint tíz évvel korábban. 2010-ben a fiatalok körében 3 százalék körül alakult a felsőfokú, 9 százalék körül a középfokú szakmai képzettséggel rendelkezők hányada (I2).

Jelenleg, a 40 év alatti fiatal gazdák támogatásának célja, hogy hozzájáruljanak a fiatal agrárszakemberek vállalkozásának elindításához, a birtokstruktúra átalakításához, a mezőgazdaságban dolgozók korösszetételének javításához, valamint a vidék népességmegtartó erejének növeléséhez. Mindehhez a fiatal gazdáknak megfelelő szakirányú végzettséggel kell rendelkezzenek (I3).

Ezen tanulmányban – a rendkívül összetett kérdéskörön belül – csak néhány részösszefüggés jobb megvilágítására vállalkozhatunk. Így a birtokméret és a gazda életkora, valamint iskolai végzettségének kapcsolatával foglalkozunk részletesebben.

2. ANYAG ÉS MÓDSZER

Jász-Nagykun-Szolnok megye településeinek gazdálkodóira alapozva kérdőíves felmérésünket 1997-ben indítottunk el, melynek során – az anonimitást biztosítva – a gazdálkodással és a gazdával kapcsolatban gyűjtöttünk információkat. A gazdálkodók kiválasztása során törekedtünk arra, hogy a megye összes kistérsége képviselve legyen. Öt alkalommal végeztünk felmérést, először 1997., 2000., 2002-ben, majd 2005-ben már az EU csatlakozás hatásainak problémakörével is foglalkoztunk. 2008-ban a multifunkciós mezőgazdasággal kapcsolatos kérdéskörrel bővült a felmérésünk. Az idei, 2015-ös, hatodik felmérésünk során folytatjuk a vizsgált gazdálkodói körben a diverzifikációs próbálkozások felmérését¹.

Az adatbázis 100 fő közeli gazdálkodóra terjed ki. Az alkalmazott, rétegzett mintavétel azonos mintanagyság és azonos szórású jellemző mellett nagyobb megbízhatóságot jelent, mint az egyszerű véletlen mintavétel. A kutatás eredményei, az azokból levonható következtetések alapvetően a vizsgált sokaságra vonatkoznak. A minta nagysága lehetővé teszi azonban az érintett térségekre vonatkozó következtetések levonását is. Ennél nagyobb téregységekre csak más kutatásokkal, szakirodalmi közlésekkel történő összehasonlítás révén extrapolálhatunk.

---

¹ Az idei felmérésünk adatbázisa folyamatosan bővül, a tanulmány írásakor 15 százalékos feldolgozottságú volt.

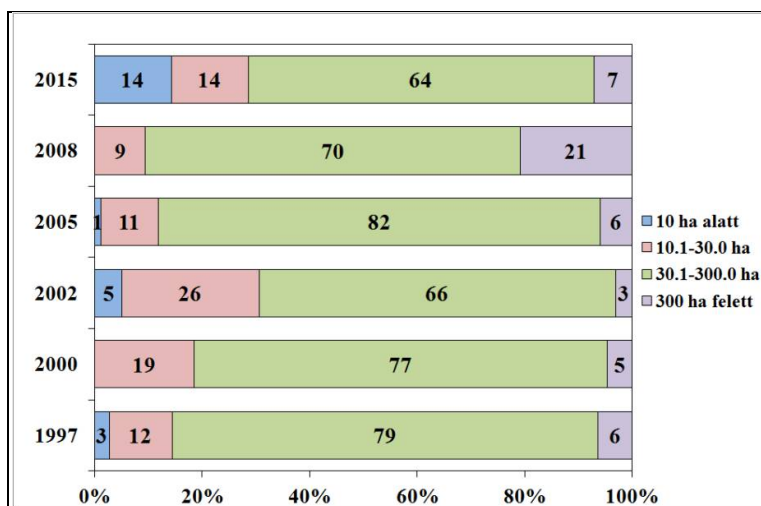
Az eredmények ismertetéséhez négy birtokkategóriát alakítottunk ki. A birtokkategóriák a következők (hektárban): I.(<10); II. (10,1-30,0); III. (30,1-300,0); IV.(>300,1). A feldolgozásunk során mi a 30,1-300 hektár közötti területtel rendelkező gazdaságokat közepes méretűnek tekintjük.

A gazdálkodók életkorának felméréséhez is négy korosztályt alakítottunk ki: I.(<40 év); II. (41-55 év); III. (56-65 év); IV. (>65 év feletti). A 40 év alatti korosztályt tekintjük fiatal gazdáknak.

A gazda legmagasabb iskolai végzettségét tekintve a következő kategóriákba soroltuk a válaszokat: mezőgazdasági felsőfokú; egyéb felsőfokú; mezőgazdasági középfokú; egyéb középfokú; mezőgazdasági szakmunkás, egyéb szakmunkás; és általános iskolai tanulmányok.

3. EREDMÉNYEK

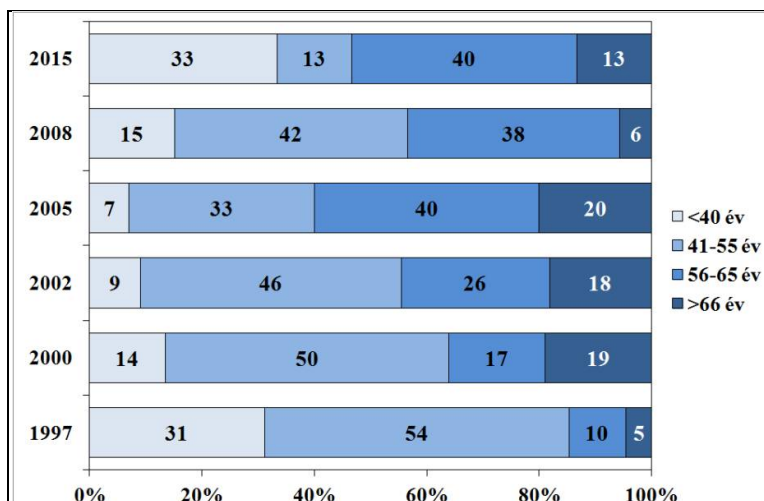
A vizsgált gazdálkodói körben a földterületek (szántó és gye) arányainak alakulását ismerteti az 1. ábra. A megyében, a legnagyobb arányban a közepes méretű (30-300 hektár közötti) gazdaságokkal találkozhattunk mindegyik felmérés során 1997 óta! A 10 hektár alatti gazdaságok 10 év alatt szinte eltűntek a vizsgált körben, de az idej felmérésünk során ismét találkoztunk kisgazdaságokkal. A 10-30 hektár közötti gazdaságok aránya 2002-ig növekedett, azóta jelentősen csökkent. A 300 hektár feletti földterülettel rendelkező gazdaságok aránya 2008-ra megtöbbszöröződött. A birtokkoncentráció országos tendenciája alól megyénk sem kivétel.

1. ábra: A gazdálkodók által használt földterületek méretének alakulása 1997-2015

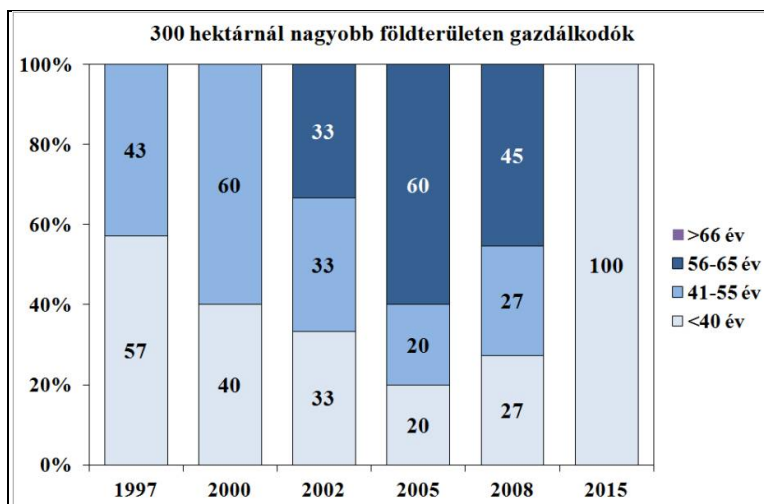
Forrás: saját adatbázis

A felmérésekben részt vett gazdálkodók életkorának vizsgálatakor megfigyelhetjük (2. ábra), hogy 1997-től 2005-ig egy elöregedési folyamat volt jellemző. Az 56-65 év közötti és a 65 év feletti korosztály aránya is növekedést mutatott 2005-ig. A 40 év alatti, fiatal gazdálkodók részarányában az EU csatlakozás után, valamint a jelenlegi támogatási rendszernek köszönhetően jelentős, pozitív irányú elmozdulás történt. Ezen gazdálkodók aránya a 2005-2008 között megduplázódott: 7 százalékról 15 százalékra emelkedett és az idej felmérés eddigi eredményei alapján további növekedés prognosztizálható.

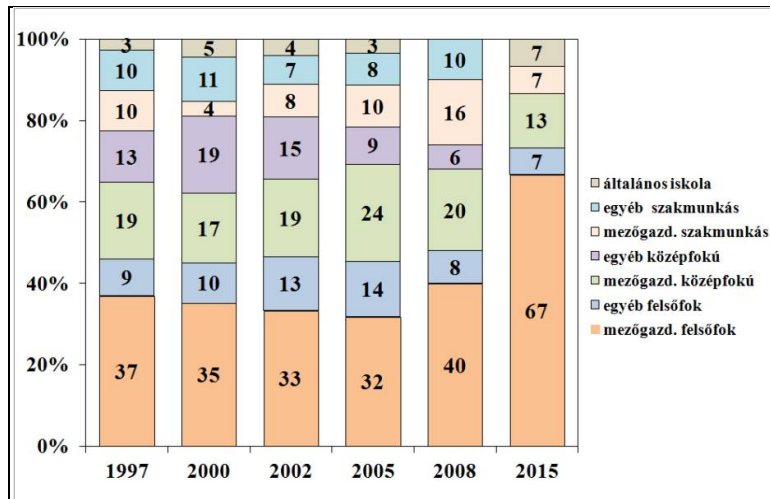
2. ábra: A vizsgálatban részt vett gazdálkodók életkorának alakulása 1997-2015
 Forrás: Saját adatbázis

Tanulmányukban azt is vizsgáltuk, hogyan alakul fiatal gazdák által vizsgált földterület aránya. A 3. ábra azt mutatja be, hogy a 300 hektárnál nagyobb földterületet művelő gazdálkodók életkora hogyan változott az elmúlt időszakban. Az ábrán az látható, hogy 2005-ig folyamatosan csökkent a fiatal gazdálkodók részaránya a nagygazdaságokban, az utóbbi 10 évben viszont lassú növekedésnek indult a fiatal gazdák által művelt területek nagysága.

3. ábra: A 300 hektárnál nagyobb földterületen gazdálkodók kor szerinti megoszlása 1997-2015
 Forrás: Saját adatbázis

A megyében a vizsgált gazdálkodói körben lassan növekszik a felsőfokú mezőgazdasági végzettséggel rendelkezők részaránya és jelentős a középfokú szakmai végzettséggel rendelkezők aránya is. Az alacsonyabb iskolai végzettség az idősebb korú őstermelők körében fordul elő, akik a nyugdíj mellett kiegészítő tevékenységként gazdálkodnak.

4. ábra: A vizsgált gazdálkodók iskolai végzettségének alakulása 1997-2015
 Forrás: Saját adatbázis

4. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

- Jász-Nagykun-Szolnok megyében, az általunk 1997 óta vizsgált gazdálkodói körben is nyomon követhetőek az országos folyamatok, így a birtokkoncentráció, a korábbi évekre jellemző elöregedés.
- Az utóbbi tíz évben már növekedésnek indult a fiatal gazdák aránya és az általuk művelt földterület nagysága.
- A gazdálkodók egyre nagyobb hányada felsőfokú szakirányú végzettséggel rendelkezik. Ebben a pozitív folyamatban a jelenlegi támogatási rendszer is nagy szerepet játszik.
- A megkérdezett idősebb gazdálkodók jelentős hányadának pedig van olyan fiatal családtagja, akinek át fogja tudni adni a gazdaságot.
- A főhatóság 2015 évtől rendezti az osztatlan közös földtulajdon problémakörét, valamint újabb állami földterületek (400 ezer ha!) kerülnek majd a kis és közepes földterülettel rendelkező gazdálkodók tulajdonába (14).

Meggyőződésünk, hogy ezek az intézkedések is segíteni, konszolidálni fogják ezt a – jelenlegi piaci hatásoknak leginkább kitett – gazdálkodói kört.

5. IRODALOMJEGYZÉK

- Burgerné G. A. (2015): A kis (családi) gazdaságok helyzete az Európai Unióban. Gazdálkodás, 59. évf. (2015.1.) pp. 3-19.
- Fehér A.; Czimbalmos R.; Kovács Gy.; Szepesy E. (2010): Birtokkoncentráció, foglalkoztatás, diverzifikáció és multifunkcionalitás. Gazdálkodás, 54. évf.. (2010. 3.) pp. 286-296.

I1: http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/g szo/g szo_ elozetes_2013.pdf

I2: http://agronaplo.hu/files/2013/02/KSH_AGRYA_kiadvany_fiatal_gazda.pdf

I3: <http://tudas.nak.hu/hu/15-tamogatások/8856-11-2015-iii-13-fm-rendelet-a-fiatal-mezogazdasagi-termelok-tamogatasarol>

I4: <http://www.napigazdasag.hu/cikk/53800/>